

onjuistheden, die de heer BISSELING in zijn artikel heeft neergeschreven, doch zou toch gaarne een enkele opmerking willen maken, die doet inzien wat de heer BISSELING verstaat onder het verschaffen van meer uitgebreide tandheelkundige hulp. Opgegeven wordt nl., dat bij gemiddeld 2700 patiënten per jaar 656 vullingen zijn gelegd, dat is nog niet één vulling op 4 patiënten! Het is dan ook niet te verwonderen, dat een dergelijke behandeling het ziekenfonds heel weinig kost en ik begrijp niet, dat men een dusdanige hulpverlening als een voorbeeld van uitgebreide tandheelkundige hulp durft aan te halen!

*Namens het hoofdbestuur der Ned. Maatschappij
tot bevordering der Tandheelkunst,*

CH. F. L. NORD,

commissaris van beroepsbelangen.

Gorinchem,
19 Februari 1918.

BILIRUBINE IN NORMAAL MENSCHELIJK SERUM.

In de dezer dagen van de hand van prof. HIJMANS VAN DEN BERGH verschenen monographie „Der Gallenfarbstoff im Blute” zegt de schrijver bij de critiek, die hij meent te moeten maken op de methode, volgens welke GILBERT en HERSCHER het bilirubinegehalte van het bloed bepalen, onder verwijzing naar mijn artikel in het *Ned. Tijdschrift voor Geneesk.* 1915: „In der Tat ist denn auch HANNEMA zu dem unrichtigen Schluss gelangt, dasz das normale menschliche Serum kein Bilirubin enthalte”. Het is niet mijn bedoeling, de critiek op GILBERT's methode, die mij practisch nog steeds zeer bruikbaar blijkt, te weerleggen, doch aangezien ik indertijd op grond van een uitgebreid onderzoek aangaande de vraag, of in normaal menschelijk serum wèl of nièt bilirubine voorkomt, als besluit neerschreef:

„Ik meen dus op grond van de proeven van HIJMANS VAN DEN BERGH en SNAPPER en van mij zelf te mogen aannemen, dat als regel in menschelijk serum zoowel bilirubine als luteïne aanwezig is”, was ik er eenigszins doór getroffen, mij hier een besluit te zien toegeschreven, dat hiervan zoozeer verschilt.

Ik meen met zekerheid te mogen aannemen, dat de vergissing hierin ligt. Ik heb zeker toegegeven, dat de reactie van HAYEM (die GILBERT bij zijn methode toepast), minder gevoelig is, om de aanwezigheid van bilirubine in serum aan te toonen, dan die van ERHLICH en PRÖSCHER. Alleen, wanneer ik deze fijnere reactie, die prof. HIJMANS VAN DEN BERGH gebruikt, toepaste, of die van STEENSMA, waren zij in normaal menschelijk serum bijna altijd positief, wat ook mij deed besluiten, dat ons serum als regel bilirubine bevat; alleen is normaliter de hoeveelheid niet groot genoeg, om de minder gevoelige reactie van HAYEM positief te doen uitvallen. Uit dit laatste mag echter niet besloten worden, dat ik als mijn meening heb gegeven, dat het menschelijk serum geen bilirubine bevat. De opvatting, dat galkleurstof een normaal bestanddeel van ons bloed is, heb ik trouwens in mijn laatste artikel over de haemolysis bij zware anaemieën (*Ned. Tijdschrift voor Geneesk.* 1917) herhaald.

Rotterdam, Februari 1918.

L. S. HANNEMA.

VOORSTEL AAN DE COMMISSIE INZAKE DE GEMOBILISEERDE ARTSEN.

Als gemobiliseerd arts ben ik de commissie zeer dankbaar voor het vele, wat zij voor ons doet. Ik weet niet hoeveel op te roepen landstormplichtige collega's er zijn en hoeveel zich ter vervanging opgaven, maar heb reden te vermoeden, dat het eerste aantal slechts een gering deel is van het tweede. Daarom wil ik — hoewel nog wachtende op den einduitslag — thans reeds een voorstel doen, hoe m. i. de commissie ook op andere wijze den gemobiliseerden artsen, die dit het meest noodig hebben, een zeer grooten dienst kan bewijzen. Zij kan nl. nagaan, wie van degenen, die aan een hospitaal verbonden zijn, of wegens langdurige plaatsing in een stad, in geneeskundig gunstiger voorwaarden verkeerden, vervangen kunnen worden door anderen, die steeds in ongunstige omstandigheden zijn. Onder de eersten vallen dus niet de specialisten (die dit althans vóór de mobilisatie waren!), doch wel — en hier roer ik aan de kern, van wat ons in den dienst zoo bitter heeft gestemd — zij, die er door